

Hayvan Koruma Kavramı ve Biyoetik Çerçevesinde Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ^[1]

Gökhan ASLIM * Ali YİĞİT ** Serdar İZMİRLİ * Aşkın YAŞAR *

[1] Bu çalışma "The Wildlife Protection and Improvement Areas in Accordance with Animal Protection and Bioethics" adlı başlıkla EACME 25th Annual Conference "Bioethics from a Cross-Cultural Perspective" September 15-17, 2011, Istanbul-TURKEY Book of Abstracts' ta özet olarak yayımlanmıştır

* Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-42003 Konya - TÜRKİYE

** Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-36100 Kars - TÜRKİYE

Makale Kodu (Article Code): KVFD-2012-6217

Özet

İnsan faaliyetleri sonucunda tehlikeye giren çevrenin geleceği, etik ve deontolojik boyutlar içeren, zamanımızın önemli bir sorununu oluşturmaktadır. Bu sorunların çözümünde konu ile ilgili mevzuatın yanı sıra etik yaklaşımlar yararlı araçlar olarak görülmektedir. Türkiye'de 1966 yılında başlayan *Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları* çalışmaları günümüzde çeşitli yasal düzenlemelerle de temellendirilerek artmaktadır. Çalışmada, yaban hayatının korunmasında önemli yeri olan *Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları'nın* hayvanları koruma ve biyoetik yönden değerlendirilmesi amaçlandı. Çalışmanın materyalini, hayvanları koruma ve yaban hayatı ile ilgili yerel mevzuat (*Hayvanları Koruma Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Özel Çevre Koruma Alanları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Milli Parklar Kanunu* gibi) ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (*BERN, CITES, Ramsar ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmeleri*) oluşturdu. Türkiye'de değişik statülerde (*Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları* gibi) koruma alanlarının olduğu; bu alanlardan çalışma kapsamında incelenen *Yaban Hayatı Koruma Sahaları'nın* 109, *Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları'nın* 79 adet olduğu ve bu sahalarda 11 hayvan türü ve su kuşlarının koruma altına alındığı belirlendi. Yapılan yasal düzenlemeler ile bu sahalarda, yaban hayatının korunmasına yönelik, mevzuat yönünden önemli adımlar atıldığı ve birçok yaban hayvanı sayısında önemli artışlar olduğu belirlendi. *Kara Avcılığı Kanunu* çerçevesinde soyu azalan ya da tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan yaban hayvan türleri, doğal alanlarında, ortamın ekosistem özellikleri bozulmadan, habitatları ile birlikte korunmaları amacıyla koruma altına alınmakta ve bazı türlerin de üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların, doğal dengenin korunmasında ve biyoçeşitliliğin sağlanmasında gerekli olduğu söylenebilir. Sonuç olarak uluslararası sözleşmeler de dikkate alınarak hazırlanan ulusal düzenlemelerin, yaban hayatı korunması konusunda önemli katkılar sağladığı ve Türkiye'nin bu konudaki çalışmaları arttırarak devam etmesi gerektiği; canlı varlıkların değeri, önemi ve bu doğrultuda hakları bulunduğu görüşüne dayanan canlı-merkezci tutumun yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Biyoetik, Hayvan koruma, Yaban hayatı

The Wildlife Protection and Improvement Areas in Accordance with Animal Protection and Bioethics

Summary

The future of environment run into risk by human activities is an important issue of present days which also covers ethics and deontological aspects. Related acts as well as ethical approaches concerning with topic will be beneficial to solve the above issue. The process of *Wildlife Protection and Improvement Areas* has been evolved with different arrangements since 1966, in Turkey. This study aimed to evaluate the *Wildlife Protection and Improvement Areas* in terms of bioethics and animal protection. The study materials consisted of animal protection and local acts of wildlife (*Animal Protection Act, Land Hunting Law, Fisheries Law, Decree - Law Regarding Special Environment Protection Areas, and National Parks Law*), as well as several Treaties Ratified by Turkey (*BERN, CITES, Ramsar and Biodiversity*). Turkey has too many protection areas in various statute, such as; *National Park, Nature Park, Natural Reserve Area, Natural Protected Area, Special Environment Protection, Internationally Important Wetland, Wildlife Protection and Improvement Areas*. In total, it was determined 109 *Wildlife Protection Areas* and 79 *Wildlife Improvement Areas*, as well. However, 11 animal species and waterfowls have been taken under protection in *Wildlife Improvement Areas*. It was also emerged that the numbers of wild animals has increased and remarkable improvements have been occurred at this period in the *Wildlife Improvement Areas* by launching new acts. The wild animal species which are face to face with reducing generation or die out, are taken protection and some are being breeding in their natural area without giving harm to their ecosystem in accordance with *Land Hunting Act*. To fulfill respective aims, a protection of delicate natural balance and warrant of biodiversity are both necessary measures. In conclusion, it may be expressed the national arrangements that takes into consideration the international conventions, contributes to wildlife protection. Moreover, Turkey needs to be increased concerning studies in this respect. As a result, it can be implied that zoo-centric approach which based on the value, importance and rights of the entities should be become widespread in the Turkish society.

Keywords: Bioethics, Animal protection, Wildlife

İletişim (Correspondence)

+90 332 2232682

vetaslim@gmail.com

GİRİŞ

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da, yüzyıllardır doğal kaynaklar aşırı derecede tahrip edilmiştir. Bu tahripten av ve yaban hayvanları da etkilenmiştir. Savaşlar, artan nüfus, plansız şehirleşmeler, bilinçsizce kullanılan pestisitlerin yanı sıra sel, kuraklık ve şiddetli kış gibi doğal afetler doğal kaynakların tahribini hızlandırmış; yaban hayvanlarının yaşam ortamlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna aşırı ve bilinçsiz yapılan avcılığın eklenmesiyle birçok yaban hayvanı popülasyonunun azaldığı ya da neslinin tehlikeye düştüğü ifade edilmektedir ¹. İnsan faaliyetleri sonucunda tehlikeye atılan çevrenin geleceği zamanımızın önemli bir sorunu olup, bu sorunun etik boyutu ² ile birlikte deontolojik bir boyutu da bulunmaktadır.

Hadidian ve ark.³, insan-hayvan-doğa ilişkisine nasıl tepki vermemiz gerektiğine dair rehberlik edecek etik bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu bildirmektedir. Etik alanında yapılan çalışmalar, hayvan hakları, canlı türleri vb konuları da kapsamış ve birer alt dal olarak gelişmiş; etik ve eko felsefe kavramı farklı yönlerde gelişme göstermiştir. Etik, çevresel değerleri "iyi" ve "kötü"nün ne olduğu, "yanlış" ve "doğru"nun nasıl anlaşılması gerektiği yönünden ele almaktadır. Eko felsefe ise etik değerler üzerinden toplum doğa ilişkisini ele alarak, toplumun politik, ekonomik ve sosyal yaşamını değiştirmek ve bu şekilde doğayı merkeze almak amacı yönünde çaba göstermektedir ⁴.

Günümüzde, çevre sorumluluğu ve duyarlılığı ile sosyal değerler arasında paralel bir ilişkinin varlığı gözlenmektedir. Bu bakımdan toplumların ekonomik, siyasal, felsefi, etik, kültürel ve sosyal gelişmişlik düzeyleri, ülkelerin çevre politikalarını, duyarlılığını ve sorumluluğunu etkilemektedir ⁴.

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de doğal yapısını koruyan ve yaban hayvanlarının barınabileceği, bozulmamış doğal alanların gün geçtikçe azalmasına rağmen doğaya sonradan inşa edilen baraj, sulama göletleri ve benzeri yapıların yaban hayvanları için ve özellikle de su kuşları açısından yeni habitatlar oluşturduğu bildirilmektedir ¹.

Türkiye'de 1966 yılında başlayan Yaban Hayatı Koruma Sahaları (YHKS) ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları (YHGS) çalışması ⁵ günümüzde farklı yasal düzenlemelerle de temellendirilerek gelişmekte ancak çevrenin, korunan alan statüsünde olsun olmasın gün geçtikçe tahrip edildiği görülmektedir. Doğanın, insan hizmetine sunduğu kaynakların korunması, acilen ele alınması gereken önemli bir konu olup, yaban hayatı da bu kaynaklar arasında ön sıralarda yer almaktadır ⁶.

Yaban hayatı koruma alanları üzerine çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, konunun hayvanları koruma ve biyoetik açısından ele alınmadığı belirlenmiş olup; çalışmada, yaban hayatının korunmasında önemli yeri olan Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları'nın bu yönleriyle değerlendirilmesi amaçlandı.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın materyalini, hayvanları koruma ve yaban hayatı ile ilgili yerel mevzuat (Kara Avcılığı Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Özel Çevre Koruma Alanları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Milli Parklar Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu gibi) ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (BERN, CITES, Ramsar ve Biyolojik Çeşitlilik sözleşmeleri) oluşturdu. Yaban hayatı koruma ve geliştirme alanları açısından sözleşme ve mevzuat metinleri incelenerek hayvanları koruma ve biyoetik kapsamında değerlendirildi.

BULGULAR

Türkiye'de biyolojik çeşitliliğin devam ettirilebilmesi, yaban hayatının korunabilmesi, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için çeşitli yasalar çıkartılmakta; doğanın korunabilmesi için kurumlar kurulmakta ve uluslararası sözleşmelere taraf olunmaktadır. Bu sözleşmelerin uygulama yönetmeliklerinin hazırlanması çalışmaları, Avrupa Birliği (AB) Direktifleriⁱ (92/43/EEC) hükümleri de dikkate alınarak devam etmektedir. Direktifin temel amaçları, "Avrupa'daki doğal habitatların, yabani flora ve faunanın korunması yoluyla biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması; doğal habitat ve türlerin devamlılığının sağlanması ve gerektiğinde restore edilmesi" olarak açıklanmıştır.

Yaban hayatının korunmasına ilişkin olarak Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Sözleşmeler kronolojik olarak aşağıda sıralandı:

Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşmeⁱⁱ (Paris Sözleşmesi, 17 Ocak 1963)

Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretinin Düzenlenmesine Dair Sözleşmeⁱⁱⁱ (CITES Sözleşmesi, 1 Temmuz 1975)

Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Önemde Sulak Alanlar Sözleşmesi^{iv} (Ramsar Sözleşmesi, 1975)

Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi^v (BERN Sözleşmesi, 1 Haziran 1982)

ⁱ 92/43/EEC sayılı Konsey Direktifi. "Doğal yaşam alanları ile yabani fauna ve floranın korunmasına ilişkin olan Konsey Direktifi, kısa adıyla 'Habitat Direktifi', Çevre Faslı'na uyumda önem taşıyan düzenlemelerden biridir

ⁱⁱ Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme, 17.12.1996 tarih ve 12480 sayılı Resmi Gazete

ⁱⁱⁱ Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretinin Düzenlenmesine Dair Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete

^{iv} Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Önemde Sulak Alanlar Sözleşmesi, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete

^v Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi, (BERN Sözleşmesi 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete

Yaban Kuşlarının Korunmasına Dair Avrupa Ekonomik Topluluğu Kararnamesi

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi^{vi} (Rio Konferansı, 29 Aralık 1993)

Türkiye’de yaban hayatı ve yaşam ortamlarının korunması ile ilgili olarak Çevre ve Orman Bakanlığı^{vii} (ÇOB), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı^{viii}, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi birden fazla kurum yetkilidir. Her kurum kanunlarla belirlenmiş görev ve yetkileri dahilinde koruma alanları ilan etmekte, bu alanlar için plan yapmakta ya da koruma-kullanma ilkelerini belirlemektedir. Bu çalışmalar kapsamında Türkiye’de değişik statülerde (Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları vb) koruma alanları ilan edildiği; bugüne kadar farklı amaçlarla oluşturulmuş bu alanların yaklaşık 4,6 milyon hektara (ha) (ülke yüzölçümünün yaklaşık % 6’sı) ulaştığı belirlendi^{ix}.

Nesli azalmakta olan hayvanlar ile bunların yaşam ortamlarının korunması, günümüzde büyük bir önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak yürürlüğe giren “Kara Avcılığı Kanunu”^x, avlakların önemi üzerine önemli düzenlemeler içermekte; son yıllarda yapılan bazı yasal düzenlemeler ile önemli gelişmeler kaydedildiği gözlenmektedir. “Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları Yönetmeliği”^{xi} ile nesli tehlikeye düşen ve düşmekte olan türlerin yaşam alanlarının koruma altına alınarak YHKS ve YHGS olarak ilan edildiği; 2011 yılı itibariyle 1.223.387 (ha) alanı kapsayan toplam 109 YHKS ile 79 adet YHGS mevcut olduğu ve bu sahalarda 11 hayvan türü ve su kuşlarının koruma altına alındığı belirlendi (Tablo 1). Bu yönetmelik, Kara Avcılığı Kanunu kapsamında olan av ve yaban hayvanları ile birlikte bunların yaşama alanları korumak amacıyla yaban hayatı koruma ve yaban hayatı geliştirme sahalarının kuruluşu, yönetimi, denetimi ve bu alanlarda izin

verilecek ve yasaklanacak faaliyetlerle ilgili usul ve esasları düzenlemektedir. Bu yönetmeliğe göre YHKS, “Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahaları”, YHGS ise “Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahaları” ifade etmektedir.

Yönetmelikte, “Yaban Hayatı Geliştirme Sahalarının Seçim Kriterleri” (Madde 5) “Av ve yaban hayvanlarının veya biyolojik çeşitliliğin korunması gereken alanların muhafazası veya göçmen türlerin göç yollarını güvence altına almak için, yaşama ortamlarının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamlarını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılması amacı ile içerisinde hedef tür veya türlerin doğal olarak bulunduğu veya yeniden yerleştirildiği, av ve yaban hayvanlarının barınma, beslenme ve uygun yaşama koşulları ile doğal peyzaja sahip alanlardan seçilir” şeklinde belirtilmektedir.

ÇOB’den alınan YHGS’de 2003 yılından sonra yapılan envanter çalışmalarının (Tablo 2) sonuçlarına göre birçok yaban hayvanı türünde önemli artışlar olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de YHKS ve YHGS’lerden sorumlu birim; ÇOB’ye bağlı olan “Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü”dür. Bu Genel Müdürlüğün, Doğa Koruma Daire Başkanlığı, Milli Parklar Daire Başkanlığı, Mesire Yerleri Daire Başkanlığı ve Av-Yaban Hayatı Daire Başkanlığı şeklinde yapılandırıldığı görülmektedir^{xii}.

Doğa Koruma ile Milli Parklar Av ve Genel Müdürlüğünce, yürürlükten kaldırılan “Kara Avcılığı Kanunu”^{xiii} na göre, YHKS olarak ilan edilen 109 saha ve 4915 sayılı yasa hükümlerine göre yeniden incelenerek teklif edilen 57 sahanın 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^{xiv} ile YHGS olarak ilan edildiği belirlendi. Kararda ayrıca 4915 sayılı yasa ile hazırlanan YHKS ve YHGS ile ilgili yönetmeliğe göre, daha önce ilan edilen 109 YHKS’den sahalardan seçilmesi kriterlerine uymayan veya özelliğini yitirmiş olan sahalardan koruma statüsünün iptal edilmesi gerektiği bildirilmiş; Karar sonrasında, İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin teklifi ve Genel Müdürlüğün görüşleri doğrultusunda, “Kara Avcılığı Kanunu”na göre ilan edilen 29 sahanın koruma statüsünün 232 sayılı ÇOB oluru ile iptal edildiği belirlenmiştir^{xv}.

^{xii} ÇOB (2011). Erişim adresi: <http://www.cevreorman.gov.tr/COB/AnaSayfa.aspx?sflang=tr> Erişim tarihi: 01.02.2011

^{xiii} 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 13.05.1937 tarih ve 3603 sayılı Resmi Gazete

^{xiv} 2005/9453 sayı, 07.09.2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı

^{xv} 09.11.2005 tarih ve 232 sayılı Bakanlık oluru (Kara 2010)

^{vi} Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 27.12.1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazete

^{vii} Makalenin yayına hazırlandığı süre zarfında Bakanlığın adı Çevre ve Orman Bakanlığı olup, 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bakanlığın adı Orman ve Su İşleri Bakanlığı olarak değişmiştir

^{viii} Makalenin yayına hazırlandığı süre zarfında Bakanlığın adı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olup, 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Yapısı ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile adı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak değişmiştir

^{ix} ÇOB Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Doğa Koruma Dairesi Başkanlığı. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP), Ankara, 2007

^x 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 11.07.2003 tarih ve 25165 sayılı Resmi Gazete

^{xi} Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları Yönetmeliği, 08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı Resmi Gazete

Tablo 1. Türkiye'de mevcut Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları (11 Şubat 2010)^{xvi}**Table 1.** Wildlife protection and improvement areas in Turkey (2010)^{xvi}

Korunan Tür	İl ^a	Saha	Hektar	Toplam Alan (ha)
Alageyik - Yaban Keçisi	Antalya	Düzlerçamı	28.792	28.792
Su Kuşları	Samsun	Bafra Kızılırmak Deltası	5.174	88.731
	Kars	Kuyucuk Gölü	245	
	Gaziantep	Tahtaköprü Baraj Gölü	8.049	
	Eskişehir	Sivrihisar Balıkdamı	1.369	
	Düzce	Gölyaka Efteni Gölü	764	
	Denizli	Çardak Beylerli Gölü	919	
	Ankara	Nallıhan Davutoğulları	451	
	Adana ¹	Tuzla Gölü	3.974	
	Adana ²	Akyatan Gölü	15.304	
	Adana ³	Seyhan Baraj Gölü	11.436	
	Afyonkarahisar	Dinar Karakuyu Gölü	1.374	
	Burdur ¹	Burdur Gölü	26.229	
	Burdur ²	Karataş Gölü	4.022	
	İzmir	Selçuk Gebekirse Gölü	5.453	
Sakarya	Kaynarca Acarlar Gölü	2.752		
Tokat	Kaz Gölü	1.216		
Toy	Kütahya	Merkez Aslantaş	19.450	19.450
Dağ Horozu	Ardahan	Posof	58.589	58.589
Ceylan	Şanlıurfa	Merkez Kızılkuyu	28.480	28.480
Karaca - Yaban Keçisi	Hatay	İskenderun Arsuz	26.077	26.077
Karaca - Geyik	Karabük	Yenice	26.775	42.317
	Zonguldak	Yeşilöz	9.168	
	Bartın	Ulus Sökü	6.374	
Yaban Koyunu	Konya	Bozdağ	59.297	77.581
	Ankara	Nallıhan Emresultan	18.284	
Yaban Keçisi	Niğde	Çamardı Demirkazık	18.764	351.173
	Muğla ¹	Köyceğiz	31.483	
	Muğla ²	Yılanlı Çakmak	1.509	
	Mersin ¹	Mut Kestel Dağı	4.546	
	Mersin ²	Tarsus Kadıncık Vadisi	8.712	
	Kayseri	Yahyalı Aladağlar	7.321	
	Erzurum	Oltu	5.044	
	Artvin	Yusufeli Çoruh Vadisi	23.500	
	Antalya ¹	Sivridağ	8.127	
	Antalya ²	Gündoğmuş	8.404	
	Antalya ³	Kaş Kıbrıs Çayı	3.558	
	Antalya ⁴	Cevizli Gidengelmaz Dağı	16.134	
	Antalya ⁵	Alanya Dimçayı	52.655	
	Antalya ⁶	Sarıkaya	40.398	
	Antalya ⁷	Akseki İbradı Üzümdere	18.462	
	Adana ¹	Pozantı Karanfıldağ	31.020	
	Adana ²	Kahramanmaraş Hançerderesi	7.894	
	Gümüşhane	Şiran Kuluca	5.264	
	Kars	Sarıkamış Kağızman	20.820	
Mersin ³	Tarsus Hopur Topaşır	5.984		
Mersin ⁴	Hisardağ ve Gedikdağı	4.189		
Mersin ⁵	Çamlıyayla Cehennem Deresi	27.385		
Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (ÇBDK)	Rize	Çamlıhemşin Kaçkar	4.320	187.029
	Erzurum ¹	Çat	63.215	
	Erzurum ²	İspir Vercenik Dağı	63.130	
	Bitlis	Adilcevaz Süphandağı	31.262	
	Bingöl	Kığı Şeytandağları	25.102	

^{xvi} Erişim adresi: http://www.milliparklar.gov.tr/dkmp/anasayfa/avyabanhaberleri/10-02_11/Yaban_Hayat%C4%B1_Geli%C5%9Ftirme_Sahalar%C4%B1.aspx?slang=tr, Erişim tarihi: 01.02.2011

Tablo 1. Türkiye’de mevcut Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları (11 Şubat 2010) (devam ...)**Table 1.** Wildlife protection and improvement areas in Turkey (2010) (continued ...)

Korunan Tür	İl ^a	Saha	Hektar	Toplam Alan (ha)
Geyik	Kütahya ¹	Tavşanlı Çakmak	2.807	231.826
	Kastamonu ¹	Tosya Gavurdağı	9.262	
	Kastamonu ²	Aydavaz Kartdağı	11.216	
	Kastamonu ³	Taşköprü Elekdağı	4.236	
	Kastamonu ⁴	İlgazdağı	17.036	
	İstanbul	Çatalca Çilingöz	35.829	
	Eskişehir	Mihallıçık Çatacak	26.654	
	Denizli	Çivril Akdağ	15.753	
	Bolu ¹	Göynük Kapıormanı	21.896	
	Ankara ¹	Nallıhan Saçak	5.268	
	Ankara ²	Beypazarı Kapaklı	9.471	
	Afyonkarahisar	Sandıklı Akdağ	14.894	
	Bolu ²	Yedigöller	40.125	
	Balıkesir	Akdağ	3.560	
	Bolu ³	Burdur Gölü	1.931	
Kütahya ²	Merkez-Türkmenbaba	11.888		
Karaca	Sinop	Bozburun	1.054	15.565
	Osmaniye	Zorkun Yaylası	3.869	
	Kocaeli	Kandıra Seyrek	1.019	
	Karabük	Sırçalı Kanyonu	411	
	İstanbul	Sarıyer Feneryolu	1.431	
	Çorum	Kargı Koşdağ	1.962	
	İzmir	Bayındır Ovacık	5.819	
Sırtlan	Hatay	Altınözü	35.811	35.811
Sülün	Samsun	Terme Gölardı Simenlik Gölü	3.355	31.966
	Bursa	Karacabey Karadağı-Ovakorusu	28.611	

^a "İl" bölümünde bulunan indis, o ildeki korunan tür için birden fazla olan YHGS sayısını belirtmektedir

Tablo 2. 2003-2011 yılları arası YHGS’lerde yapılan envanter sonuçları^{xvii}**Table 2.** The inventory results of wildlife improvement areas between 2003-2011^{xvii}

Korunan Tür	Yıllar				
	2003	2005	2007	2009	2011
Alageyik	-	-	-	-	-
Yaban Keçisi	7.067	10.938	14.209	14.373	13.819
Toy	-	-	15	17	28
Dağ Horozu	-	150	-	119	-
Ceylan	-	-	250	-	390
Karaca	-	1.145	2.056	2.529	2.142
Geyik	1.085	1.736	1.951	2.408	2.470
Yaban Koyunu	1.796	1.809	565	501	575
ÇBDK	-	-	91	147	171
Sırtlan	-	-	-	37	38
Sülün	-	-	330	420	-
Toplam	9.948	15.778	19.467	20.551	19.003

^{xvii} Çevre ve Orman Bakanlığı 2003-2011 yılları arası YHGS’lerde yapılan envanter sonuçları, 21.03.2012 tarihli belgegeçer

TARTIŞMA ve SONUÇ

Geleceklerini kurtarmak için çabalayan günümüz toplumları, özellikle bozulan ekolojik dengenin yol açtığı olumsuz etkileri asgariye indirmeye yönelik ciddi adımlar atmaktadır. Bu çabaların başarıya ulaşmasında yaban hayatı, yaban hayvanları ve insan üçlüsü arasındaki ilişki düzeylerinin önemli bir rol oynayacağı bildirilmektedir⁷. Türkiye’de konu ile ilgili yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler, bu adımların temellendirilmesi ve sürekliliği açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve Dünya’da mevcut yasal düzenlemeler ile ülkeler arasındaki işbirliğini ortaya koyan sözleşmelerin bu üçlü arasındaki ilişkileri dengelemek açısından önemli olduğu ve Boztepe’nin⁷ de belirttiği “ortak yaşam perspektifiyle hayvan-insan ilişkilerini azaltmak; yaban hayatını düzenleme proje ve çalışmalarında “nasıl bir yaban hayatı yönetimi?” sorusunu yanıtlamak ve sorunları çözmek” için YHKS ile YHGS’lerin büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada ele alınan “Kara Avcılığı Kanunu” ve uluslararası sözleşmeler incelendiğinde, Türkiye’de avlanan türler bakımından yaban hayatının korunması için Kara’ya¹ da paralel olarak tüm avlamlarda av ve yaban hayvanlarının korunması, avcılığın düzenlenmesi ve kontrolünün sağlan-

ması, yaşama ortamlarını bozucu olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, nesli tehlikeye düşen veya sayıları azalan av ve yaban hayvanı türlerinin yaşam ortamları ile birlikte korunarak sayılarının artırılması, envanterlerinin hazırlanması, doğal dengenin korunması ve biyoçeşitliliğin sağlanması ve bazı türlerin de üretiminin gerçekleştirilmesi ile sağlanabileceği ileri sürülebilir.

Güder ⁸, doğa koruma ile ilgili mevzuatın hayata geçirilmesinin çok maliyetli olmasının, ekonomik faaliyetlerin çoğunlukla doğal değerler göz ardı edilerek planlanmış olmasından kaynaklandığını; doğru bir planlama ile hem doğanın hem de ekonomik faaliyetlerin birlikte var olduğu sistemlerin oluşturulabileceğini bildirmektedir. Doğru bir planlama ile hem doğanın hem de ekonomik faaliyetlerin birlikte var olduğu sistemlerin oluşturulabilmesi, bütüncül bir etik yaklaşım ile ele alınarak "4E Prensibi (Etik-Ekoloji-Etoloji-Ekonomi)" ⁹ çerçevesinde bir planlamanın yapılması ile mümkün olabileceği; çalışmada üzerinde durulan YHKS ile YHGS'ler aracılığıyla insanın da doğanın bir parçası olması ve doğal yaşama karşı taşıdığı sorumluluklar bağlamında bu alanların gelecek kuşaklara korunarak aktarılabilmesi belirtilir.

AB genelinde korunan alanların oranı %17 iken ⁸, çalışmada Türkiye'de bu oranın %6 olduğu belirlendi. "AB Türkiye 2010 İlerleme Raporu"nda ¹⁰ da belirtildiği gibi doğanın korunması konusunda ilerleme kaydedilememesi ve TBMM'ye sevk edilen "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı"^{xviii}'nin, Türk Natura 2000 ağına katkılar sağlayabilecek birçok alanın mevcut koruma düzeyinin kaldırılmasına neden olması ihtimali; Türkiye'de 1966 yılında başlayan YHKS ve YHGS çalışmalarının günümüzde çeşitli yasal düzenlemelerle de arttırılmasına rağmen yine de AB ülkelerindeki ortalamanın oldukça gerisinde olduğu ve geleceğe yönelik olarak bu alanlarla ilgili olumsuz bir tablonun varlığına işaret ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

Türkiye'de yıllardır bilinen ve "uzun süre yasaklama" temeline dayanan koruma anlayışından ⁸ farklı bir anlayış gözetilen "AB Doğa Koruma Mevzuatı", doğayı koruma hedefi yanında insan topluluklarının sosyal ve ekonomik faaliyetlerini de dikkate alan bir anlayışı ortaya koymakta olup, yeterli sayıda olmamakla birlikte, çalışmada tespit edilen 109 YHKS ve 79 YHGS sahası ile birçok hayvan türünün

rünün koruma altına alınmış (Tablo 1, 2) olması, Türkiye'de var olan doğal değerlerimiz ve hayvan varlığımızın gelecek kuşaklara ancak "canlı merkezci" ve "çevre merkezci" yaklaşım ve bunu destekleyen yasal düzenlemelerle aktarılabilceği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak uluslararası sözleşmeler de dikkate alınarak hazırlanan ulusal düzenlemelerin, yaban hayatı korunması konusunda önemli katkılar sağlamakla birlikte, Türkiye'nin bu konudaki çalışmalarını arttırarak devam etmesi gerektiği; canlı varlıkların değeri, önemi ve bu doğrultuda hakları bulunduğu görüşüne dayanan canlı-merkezci tutumun yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- 1. Kara U:** Kozan Baraj Gölü ve çevresi yaban hayatı koruma sahası üzerine incelemeler. *Yüksek Lisans Tezi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv. Fen Bil. Enst., 2010.
- 2. Uğurlu Ö, Çobanoğlu N:** Biyoetik açıdan çevresel güvenlik kavramı. *Türkiye Biyoetik Derneği Uluslararası katılımlı 3. Ulusal Tıp Etiği Kongresi*, Kongre Kitabı Cilt 1, Bursa, s. 597-604, 2003.
- 3. Hadidian J, Fox CH, Lynn WS:** The Ethics of Wildlife Control in Humanized Landscapes. Proc. 22nd Vertb. Pest. Conf. Published at Univ. Calif. pp. 500-504, 2006.
- 4. Mahmutoğlu A:** Kırsal alanda çevre sorunlarına etik yaklaşım: Kırsal çevre etiği. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniv. Sosyal Bil. Enst., 2009.
- 5. Arda SS:** Türkiye'de doğa koruma alanı uygulamaları Avrupa Birliği mevzuatı ile karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniv. Sosyal Bil. Enst., 2003.
- 6. Gürdal MN:** Türkiye'nin yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları üzerine araştırmalar. *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniv. Fen Bil. Enst., 2008.
- 7. Boztepe R:** Yaban hayatı, yabani hayvan, insan. www.tierschutz_akademie.com/archiv_2010/v/m_a/yab_hay_insan.pdf, *Erişim tarihi:* 06.05.2010.
- 8. Güder H:** Habitat Direktifi ile Türkiye'nin yasaklama temelli doğa korumacılık anlayışı değişecek. <http://www.euractiv.com.tr/91/article/rec-turkiye-habitat-direktifi-ile-turkiyenin-yasaklama-temelli-doga-korumacilik-anlayisi-degisecek-015434>, *Erişim tarihi:* 01.03.2011.
- 9. Işık K:** Türlerin nesillerinin korunmasında beş büyük gemi. Çevre Sorunları ve Biyolojik Çeşitlilik Orman Gen kaynaklarımız. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı Yayınları 25, İstanbul, 1999.
- 10. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS):** Türkiye İlerleme Raporları 2010. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=22&1=1&search.id=168028>, *Erişim tarihi:* 05.01.2010.

^{xviii}Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı, 25.10.2010 Başkanlığa Geliş tarihi, 1/964 Esas No